

Předmět filozofie, základní otázka filozofie

Pojem **filozofie** je znám od 6. stol. př. n. l. Vznikla v Řecku se vznikem otrokářské společnosti. Zahrnovala veškeré tehdejší informace o Světě v celku. Předpokladem jejího vzniku bylo **oddělení práce duševní od práce fyzické a počátek vědeckého poznávání světa** (geometrie, fyzika, astronomie, atd.). Filozofie při svém vzniku zahrnovala všechny znalosti, byla jedinou vědou, vědou věd.

Ale první pokusy o filozofické vysvětlení světa jako celku jsou mnohém starší. Nacházíme je již před čtyřmi a půl tisíci lety ve starověkém Egyptě, Mezopotámii, Indii a Číně.

Slovo „filosofie“ pochází z řečtiny, sloveso „filein“ znamená milovat a „sofia“ moudrost, neboli je to doslova „**láska k moudrosti**“.

Vymezit předmět vědy vždy znamená vyznačit oblast jevu, přírody, společnosti nebo myšlení, kterou daná věda zkoumá.

Po postupné diferenciaci a vydělování ostatních věd z filozofie se objektem jejího zkoumání stávají nejobecnější zákony přírody, společnosti a lidského myšlení (celého Světa).

Filozofie je věda, která zkoumá nejobecnější zákonitosti vývoje Světa - přírody, společnosti, myšlení, vztah k přírodě, ke společnosti a člověku zvlášť.

Vůči ostatním vědám filozofie vytváří obecnou **metodologii** – cestu, způsob, návod jak se zmocňovat (osvojit) vědeckého poznání ve svém vědeckém oboru.

Ve vztahu k **světovému názoru** (souhrn názorů člověka na Svět) nejdříve filozofie působila jako vědecké poznání světa v protikladu k náboženským představám, později se stala základem vědeckého světového názoru a nyní je jednou z jeho forem (filozofie, politika, právo, přírodní vědy, etika, estetika atd.).

Základní otázka filozofie

Ústřední otázkou ve všech dobách byla otázka, jaký je vztah mezi **hmotou** a **vědomím**, tj. mezi **materiálním** a **ideálním**.

Tato otázka má dvě stránky:

1. **Ontologickou** (ontos = bytí), tj. „**otázka bytí**“, která se ptá, co je prvotní, základní a co je druhotné, později vzniklé, tedy odvozené.
2. **Gnoseologickou** (genesis = poznání), tj. „**otázka poznání**“, která se ptá, zda svět je poznatelný nebo ne.

Podle odpovědi na tyto otázky můžeme filozofii rozdělit na dva směry:

- I.) 1. **Hmota je prvotní**, vědomí je druhotné, odvozené, je výsledkem vývoje hmoty
2. **Svět je poznatelný**, vědomí je sto pravdivě odražen hmotný svět.

Tento směr se nazývá materialistický neboli materialismus.

II.) 1. **Prvotní** je **idea**, nadpřirozená bytost, Bůh, Duch, hmota je výsledkem činnosti Boha, pokud existuje je projevem Ideje.

2. Svět skutečný **není poznatelný**.

Tento směr se nazývá idealistický neboli idealismus.

Všechny filozofické směry se tedy dělí na **materialismus** a **idealismus**. Dějiny filozofie jsou dějinami boje materialismu s idealismem.

Vedle materialismu a idealismu však v dějinách filozofie nacházíme pokusy o „třetí cestu“:

Např.:

Dualismus (dvě cesty) uznává materiálně i ideálně za základní, prvotní

Agnosticismus (nepoznatelnost) omezuje možnost poznání světa

Materialismus a idealismus

Charakteristika **materialismu** (z latinského „materia“ = dřevo, látka):

Svět i příroda se vyvíjejí podle svých vlastních zákonů. Příroda existovala dříve, když člověk se svým vědomím ještě nebyl.

Lidé dospívají ke svým znalostem koncem konců na základě zkušeností, na základě **praktických činností**, tj. ve vzájemném působení s **materiálními předměty** – věcmi.

Tyto názory představují základní téze materialismu.

Materialismus uznává pouze to, co potvrzuje zkušenost a věda, odmítá víru v zázraky a jakékoliv nadpřirozené jevy.

Tak jak se v historii měnily argumenty pomocí nichž materialismus objasňoval své tvrzení, tak se měnila a vyvíjela materialistická filozofie (odpovědi na základní otázku filozofie se však neměnila) a vznikly následující **historické formy materialismu**:

- živelný, naivní (živly)
- mechanický (atomy)
- antropologický (člověk)
- dialektický (filozofická kategorie)

Idealismus v evropském filozofickém učení vznikl jako protiklad materialismu a jeho východiskem je nauka o idejích jako nositelích skutečnosti.

V dějinách vystupuje ve dvou základních směrech:

1. **Objektivní idealismus** – za podstatu Světa pokládá ideu, tj. něco duchovního, co existuje mimo subjekt (člověka).

Vychází obvykle z toho, že v myšlení jsme schopni myslet obecně, nezávisle na věcech a jevech hmotného Světa.

2. **Subjektivní idealismus** – okolní svět považuje za pouhé zdání subjektu (člověka), za jeho smyslové dojmy. Na vědomí nezávislá hmota neexistuje, jsou to pouhé naše představy (ideje).

Milétská škola

Materialistická filozofie se zrodila v 7. a 6. stol. př. n. l. v Malé Asii, především městských státech Milétu a Efesu, odkud se šířila do celého světa ve východním Středomoří. V Milétu žili představitelé tzv. milétské školy: **Thales**, **Anaximénés** a **Anaximandros**. Byla to nejstarší antická materialistická škola. Při svém pokusu vysvětlit svět **vycházeli z existence nějaké formy pralátky**.

Zakladatel školy **Thales** (asi 624 – 545 př. n. l.) považoval za pralátku **vodu**. **Anaximandros** (asi 610 – 545 př. n. l.) za základ všeho prohlásil **apeirón**, nesmrtelnou a nekonečnou hmotnou pralátku, která je v neustálém pohybu a z nichž vznikají dva protikladné principy (sucho a vlhko, teplo a studeno, z nichž se vytvářejí všechny předměty). **Anaximénés** (asi 585 – 525 př. n. l.) stanovil za princip, který vše obsahuje a spojuje **vzduch**.

Názory milétských filozofů jsou prvním pokusem o vysvětlení světa z něj samého. Podle nich **prazáklad světa je jeden (monismus)**, a to hmotný (materialismus).

Milétská filozofická materialistická škola měla velký vliv na rozvoj dalšího filozofického myšlení.

Herakleitos z Efesu

Herakleitos (asi 540 – 480 př. n. l.) podobně jako Milétané považoval za prvopočátek všech přírodních jevů živel – **ohně**: „**tento svět nevytvořil žádný z bohů, ani z lidí, ale vždy byl, jest a bude věčně živým ohněm**“.

Svět je v neustálém procesu vznikání a zanikání, v toku plynutí a změn. Příčinu pohybu, vznikání a zanikání nachází v protikladech, které jsou ve věcech samých. Svě dilektické myšlení vyjádřil aforismem, že **dvakrát nelze vstoupit do téže řeky**. Je známý jeho výrok „**pantha rhei**“ (vše plyne, vše se mění).

Ve všem jsou obsaženy protiklady, např. živé – mrtvé, chladné – teplé, suché – vlhké. Bojem mezi nimi se věci mění. Změny ve vesmíru probíhají ve věčném koloběhu. Herakleitos byl největším dilektikem starověké filozofie. Bal materialistickým filozofem, podstatu všech věcí viděl ve hmotě, v proměnlivé pralátce – ohni.

Filozofii Milétanů i Herakleita nazýváme **naivní živelný materialismus**.

Předchůdci atomismu

Mezi nejvýznamnější předchůdce atomismu patří Empedokles a Anaxagoras.

Empedokles (asi 490 – 430 př. n. l.) byl filozofem, ale i politikem, vědcem a lékařem. Za „**kořeny**“ všech věcí pokládal **zemi, vodu, vzduch a oheň**.

Od Milétanů jej odlišuje tento pluralismus. Mechanickým spojováním a rozpojováním nejmenších částíček těchto živlů (země, voda, vzduch, oheň) všechno vzniká a zaniká.

Pohyb vykládá dvěma protikladnými aktivními principy – **Láskou** a **Svárem**. Láska částičky spojuje, Svár je rozděluje.

Tyto dvě vzájemně se doplňující síly udržují vesmír v rovnováze.

Demokritos

Demokritos z Abdéry (asi 460 – 370 př. n. l.) byl nejvýznamnějším **představitelem antického atomismu**.

Hlavními stavebními kameny Demokritova atomismu jsou **atomy** (drsne, kulaté, hranaté) a **prázdný prostor**. Veškerá tělesa se skládají z atomů (atomos = nedělitelný), které jsou trvalé a nezničitelné. Vesmír není nic jiného než stále se měnící kombinace atomů.

Mezi atomy je prázdnota, v níž se atomy pohybují, narážejí do sebe a shlukují se v tělesa a světy. Atomy, které neustále víří v prostoru, se různě pomocí háčků spojují a rozpojují. Tímto pohybem vznikají věci.

Nic nevzniká bez příčiny, vše se děje podle řádu a nutnosti.

Duše člověka je rovněž **hmotná**, je složená jako vše ostatní z atomů, oživuje tělo a je smrtelná. Rozpojením atomů duše nastává smrt.

Platónova teorie idejí

Vedle materialismu se ve starém Řecku rozvíjela i filozofie idealistická. Jejími představiteli byli Sokrates a Platón, kteří působili v Athénách. Jejich učení bylo v protikladu materialistické filozofii a přírodovědě.

Platón (427 – 347 př. n. l.) pocházel z přední athénské aristokratické rodiny. Výklad Platónovy filozofie je velmi obtížný. Stručně shrnuto spočívá Platónova filozofie v tomto:

Reálný svět, který nás obklopuje, není světem opravdovým. Je to jen matný odstín skutečného světa, světa idejí, bez nichž nemůže existovat ani myšlení, ani život. Ideje čili pojmy jsou našemu vědomí vrozeny. **Opravdu skutečné jsou pouze ideje**, které existují nezávisle na svých hmotných obrazech. My je vnímáme pouze jako stíny, vrhané ohněm na stěnu jeskyně. Předměty samotné nemůžeme spatřit.

Ideje lze bezprostředně poznat jen rozpomenutím duše na dobu, kdy ještě nebyla spojena s tělem a sama žila v říši idejí. Ideje jsou „vzory“ věcí. Jednotlivé věci jsou pouze odlesky idejí.

Duše má podle Platóna tři části: myšlení (sídlí v hlavě), **cit** (v hrudi) a **žádostivost** (v podbřišku). Jedinou nesmrtelnou částí duše je myšlení. Ze Světa idejí přišla a zase se vrátí.

Všechno naše poznání je vzpomínkou na to, co duše vnímala v předchozích stavech a vtěleních.

Aristoteles

Aristoteles (384 – 322 př. n. l.) **byl největším myslitelem starověku. Byl polyhistorem** (zabýval se logikou, psychologií, teorií poznání, učením o bytí, fyzikou, zoologií, politickou ekonomii, politikou, pedagogikou, etikou, rétorikou, estetikou).

Jeho největší význam spočívá v tom, že shrnul a doplnil předchozí filozofické učení. Největší vliv na něho měli Demokritos a Platón.

Filozofii, tj. vědecké poznání vůbec, rozdělil na tři části:

1. **teoretickou – fyzika, matematika** a tzv. **první filozofie** (filozofie v užším smyslu)
2. **praktickou – politika, etika, strategie, rétorika** (nauka o řečnictví)
3. **poietickou** – učení o tvorbě člověka s cílem uskutečnit něco krásného

Ústředními pojmy Aristotelovy filozofie jsou pojmy „látka“ a „tvar“.

Látka (hylé) je vymezována jako podklad světa. Je tím, co zůstává při všech změnách (a co je zároveň umožňuje), co samo stále trvá.

Tvar (eídós, morfé) je aktivní jednotící princip, který přistupuje k látce a tím utváří jednotlivé věci – určité bytí. Činí je tím, čím mají být.

Každá věc je jednotou látky a tvaru, tj. jedinečného a obecného. Čistá látka (látka bez tvaru) neexistuje.

Aristoteles na rozdíl od Platóna uznával prvotnost hmoty, ale nepochopil vnitřní souvislosti mezi hmotou a pohybem. Zdroj pohybu proto hledal mimo materiální Svět, domníval se, že tento zdroj spočívá v Bohu. Tyto myšlenky se staly základem pozdějšího filozofického myšlení, zejména ve středověku (scholastika).

Filozofické systémy 20. století

Filozofické systémy 20. století reagují na probíhající proces vědecko-technické revoluce (VTR), zejména na úlohu vědy a její nové postavení ve společnosti. Umožnil to nebyvalý rozvoj fyziky elementárních částic, matematické logiky, kybernetiky, teorie informací apod. (VTR zejména charakterizuje rozvoj automatizace, robotizace, kybernetičce, zavádění nových technologií, materiálů – plasty, zdrojů energií – jaderné a chemizace výroby.)

Při hodnocení úlohy vědy se ve filozofii objevují **dvě** základní tendence:

- 1. Úloha vědy se přeceňuje, věda vše vyřeší automaticky**
- 2. Dokazuj, že věda e zdrojem veškerého zla na Zemi.**

Přes různorodost a množství různých filozofických učení a směrů vystupují do popředí tyto základní: **EXISTENCIONALISMUS, PRAGMATISMUS, NOVOPOZITIVISMUS, NOVOTOMISMUS, NEOREALISMUS**

Filozofie existence

Filozofie existencialismus vznikla ve 20. letech 20. století a zaujímá přední místo ve vývoji západoevropské filozofie.

Vznik tohoto směru je spojen s rozvojem průmyslové civilizace, s rozvojem vědy a techniky. Vyvíjí se pod vlivem společenských rozporů vyvolaných VTR – pocitu beznaděje, pesimismu, strachu z budoucnosti.

Hlavní pozornost se soustřeďuje na hledání smyslu **osamoceního individua**, které prožívá své bytí, svou **existenci** v jemu nepřátelském světě. Tato existence je chápána pouze jako stav vědomí, proto je existencialismus **subjektivně idealistický** směr. Zdůrazňuje lidskou aktivitu, volbu sebe sama, subjektivně chápanou svobodu. Ve svých závěrech je existencialismus nejednotný a štěpí se na dva směry:

a) **náboženský směr** – jediná možnost jak překonat osamocení je existenční vazba člověka na Boha. Pravá existence je v božském bytí v lásce, naději a věrnosti. Představitelé: Karl Jaspers (1883 – 1969), Gabriel Marcel (1889 – 1973).

b) **ateistický směr** – Boha jako smysl života a poslední základ vylučuje. Představitelé: Jean-Paul Sartre (1905 – 1980), Martin Heidegger (1889 – 1976), Albert Camus (1913 – 1960).

Existencialismus tedy není jednotným politickým systémem, ale rozpadá se na řadu postojů – od profašistických (krajně pravicových) až po maoismus (ultralevicové).

Pragmatismus

Subjektivně idealistický směr zejména angloamerické filozofie (řecky *pragma* = čin, jednání, praxe). Vznikl v polovině 19. stol. v USA, zakladatel William James (1842 – 1920). teoretickým východiskem je tzv. **princip pragmatismu**: „*pravda je chápána a určena jako praktická hodnota a užitečnost*“. Praktickou užitečností se nechápe to, co potvrzuje praxe, ale to, co vyhovuje subjektivním zájmům jednotlivce.

Pravda je to, co člověka efektivně vede, co se nejlépe hodí. Pragmatismus posuzuje hodnotu všeho jednání a poznání podle toho, jak je bezprostředně prospěšné a užitečné pro jednotlivce.

U nás popularizoval pragmatismus v literatuře např. K. Čapek ve své trilogii *Povětroň, Hordubal, Občejný život*.

Novopozitivismus

Jeden z nejrozšířenějších směrů ve filozofii 20. stol. vznikl z pozitivismu na poč. 20. sto. v Anglii, Rakousku a Polsku. Vyrůstal z úsilí řešit problémy rozvinuté industriální společnosti. sblíží se s matematikou.

Podstata učení vychází z toho, že **lidské poznání musí mít zkušenostní charakter a obsah**. Zkušenost přitom chápe jako souhrn počitků a vjemů organizovaných do logických a jazykových struktur existujících pouze v daném subjektu, izolovaně od ostatního světa. Proto je **subjektivně idealistickým** směrem ve filozofii.

Významní představitelé: anglický filozof a matematik Bertrand Russell (1872 – 1970), rakouský filozof Ludwig Wittgenstein (1889 – 1951), jehož hlavním zájmem byla filozofie teorie jazyka. analýza jazyka vedla k zájmu o logiku. Bez ní by nebyla ani kybernetika, počítače apod. Zde je zásluha novopozitivismu.

Novotomismus

Je směr v křesťanské filozofii, který navazuje na ideové kořeny středověké scholastiky Tomáše Akvinského. Základem učení je známa scholastická zásada, že filozofie je služkou teologie. **Hlavním posláním novotomismu je proto obhajoba náboženství**. Vznikl v době, kdy se lidé začali odvracet od víry v Boha, způsobené mj. rozvojem přírodních věd.

Jedná se o objektivně idealistický směr, který je rozšířen hlavně v zemích s katolickým náboženstvím. Základním východiskem novotomismu je postulát harmonické jednoty víry a vědění. Primat má ovšem víra. Racionální poznání je oprávněné jen potud, pokud se nedostává do rozporu s církevními dogmaty. **Bůh je podstatou všeho i tvůrcem všeho a je na něm vše závislé.**

Neorealismus

Označení myšlenkového postoje britských filozofů konce 19. a poč. 20. století (G. H. Moore, S. Alexander). Podstata: empirické vysvětlování poznání doplněné poznatkem, že moderní logika vyžaduje revizi některých empirických tezí, především pokud se tyče matematického poznání. Uznává realitu objektivního světa a chápe ji jako danou. nelze tvrdit, že neexistují materiální věci. Svěrázným způsobem řeší proces poznání na vztahu subjektu a objektu. Jedná se o formu **objektivního idealismu** blízkou machismu.

Tomáš Garrigue MASARYK

T. G. Masaryk (1850-1937) byl významný československý filozof, politik a státník, první prezident Československé republiky (1918-1935).

Do české filozofie vnesl světový rozhled. Její smysl však neviděl pouze v teoretické činnosti, ale v řešení praktických otázek (**dějiny, morálky, politiky, náboženství**), mezi něž náleží zejména otázka smyslu českých dějin, především v souvislosti s otázkou politického programu českého národa.

Masaryk vždy hledal způsob, jak své filozofické názory vtělit do politické praxe anebo jak politickou praxi zdůvodnit filozofií.

Svou filozofickou koncepci označoval „**realismus**“, často užíval i pojem „**konkretismus**“. Byl přesvědčen o autoritě vědeckého poznání a podřizoval mu i další oblasti myšlení a praktické činnosti člověka: požadoval například, aby náboženství nebylo v rozporu s názory vědy apod. Ve filozofii dějin vycházel z koncepce F. Palackého – české dějiny charakterizoval jako **střet zkaženého katolicismu a reformačního protestantismu**, v Čechách konkrétně s vystoupením J. Husa, Jednoty bratrské apod.

Zvláštní místo v Masarykově filozofii má problém HUMANITY:

Humanitní ideál, „čistou člověčností“ postuloval jako program bratrské lásky a vztahu člověka k člověku a začlenil do něj i řešení sociální otázky. Tu však nechápal jako dělnickou, nýbrž jako mravní otázku. Jde o to, „zjednávat v celé naší společnosti cit pro spravedlnost“. V tomto smyslu má být etika základem utváření demokratické společnosti.

Příčiny krize společnosti projevující se v rozpolcenosti společnosti, duchovní anarchii, upřednostněným individualismem, viděl ve ztrátě jednotného světového názoru, způsobené **deformací křesťanství katolicismem**. Nápravu hledal ve vytvoření nového náboženství, které by sjednotilo humanitní ideály s reformou společnosti, mravní hodnoty s demokratickou organizací společnosti.

Etika jako teorie morálky

Etika, z řeckého „ethos“ = morálka, mrav, je věda, která se zabývá teorií morálky.

Předmětem etiky jsou mravní jevy, jejich vznik, vývoj v minulosti, současný stav a další vývojové tendence.

Etika řeší především problém mravního dobra.

Morálkou rozumíme souhrn norem soužití lidí, pravidel jejich chování a jednání. Tato pravidla si lidé dohodli sami mezi sebou, nejsou stanovená zákonem.

Morálka je **historickou kategorií**, tzn., že **stejně** jednání v různých historických obdobích a v různých částech světa hodnotíme **různě**.

Morálka vznikla jako výtvar člověka v době, kdy se oddělil od ostatních živočichů a stal se **společenskou bytostí**.

Mravnost je schopnost člověka jednat a chovat se v souladu se zásadami morálky uznávanými danou společností. Závisí na výchově a sebevýchově.

Jako celek mravnost zahrnuje:

- 1.) **Mravní jednání** – chování jednotlivců a skupin a vyjadřuje **objektivní** stránku mravnosti
- 2.) **Mravní vědomí** – je to souhrn citění a přesvědčení jednotlivce a vyjadřuje **subjektivní** stránku mravních jevů.
- 3.) **Mravní cíle** – jsou to ideje, normy a tendence mravních hodnot a vyjadřuje **teoretickou** stránku mravních jevů.

Významnou roli při vštěpování mravních norem mají rodiče, učitelé, kamarádi, veřejní činitelé, literatura, film, lidová moudrost, zvyky, obyčeje atd.

Rozhodujícím obdobím pro formování mravních vlastností osobnosti (charakteru) má období dětství a dospívání, zejména **předškolní věk** dítěte (mezi 2 – 3 až 5 – 6 lety).

Normativní a nenormativní etika

V průběhu historického vývoje se etika rozdělila na **teoretickou** – **nenormativní** a **praktickou** – **normativní**.

Normativní etika – je etika zkoumající problémy smyslu života, dobra a zla. Určuje člověku jeho mravní povinnosti. Teoreticky zdůvodňuje mravní zásady a **normy**, které se projevují:

1. jako **měřítko hodnot** – měříme a posuzujeme jimi mravní stav společnosti
2. jako **motivy jednání** – vyjadřují pohnutky k činnosti.

V historickém vývoji vstupuje do popředí problém **dobra** a **zla**. Jedná se o **polární** kategorie, nejvýznamnější etické kategorie. I když byly naplňovány v různých obdobích různým obsahem, obecně za dobro je považováno to, co jeden subjekt uznává na druhém subjektu za prospěšné a užitečné. Zlo má potom opačný obsah.

Na rozdíl od filozofického pojetí etiky, představuje normativní etika **praktickou** část etiky.

V některých směrech však přeceňování praktické stránky může vést až k odtržení morálky od vědy.

Nenormativní etika (metaetika) – na rozdíl od normativní etiky zkoumá pouze „morální jazyk“ a je neutrální k různým morálním zásadám, tedy normám.

Metaetika neřeší to, v čem spočívá dobro nebo zlo, jaká je závislost morálky na společenských a historických podmínkách a proto má charakter **neutrální vědy**.

Ve své podstatě tedy nenormativní etika vyjadřuje jakési formální zkoumání mravních úvah bez ohledu na jejich obsah.

Z posouzení obou pojmů nakonec vyplývá, že každá etická koncepce jestliže vyjadřuje mravní ideály určitých sociálních skupin, stává se nakonec normativní

Autonomie svědomí

* Z hlediska **obecného** pohledu chápeme svědomí jako **reakci individua** na mravní principy a na normy jednání sociální skupiny, jež je člověk členem.

* V **užším** slova smyslu vyjadřuje svědomí **osobní přesvědčení** člověka na nezpochybňování určitých přijatých norem, které se stávají měřítkem k posouzení zejména vlastního chování.

Struktura svědomí zahrnuje:

1. **poznávací procesy** – vyjadřují poznávání původu a význam mravních norem
2. **hodnotící moment** - vyjadřuje schopnost posuzovat vlastní činy a zamezovat zakázané nebo mravně zavrženíhodné jednání
3. **emocionální komponenty** (city) – vyjadřují vědomí povinnosti, viny, lítosti, pokání, snahy o nápravu apod.

Z filozofického hlediska je nejdůležitějším a **zásadním** problémem **závažnost postojů** svědomí. Je tomu proto, že:

- a) poskytují svědomí nepochybné následování hodné soudy
- b) umožňují jednat proti vlastnímu svědomí
- c) umožňují přimět jiného člověka, aby jednal proti vlastnímu svědomí

Odpovědi na otázky svědomí závisí na **sociální, kulturní a historické** podmíněnosti hodnocení svědomí.

Morálka, právo, náboženství

Vztah morálky a práva můžeme posuzovat z různých hledisek.

Základní srovnání vystupuje z následujících hledisek:

1. z **definice** obou pojmů – právo na rozdíl od morálky je obecně závazné pro všechny členy společnosti, jeho dodržování je kontrolováno a vynucováno státem a za jeho porušení následuje sankce (trest)

2. z **funkcí** obou – funkce morálky: a) **výchovná** – utváří mravní vědomí člověka, napomáhá jeho orientaci k morálně správnému jednání a učí ho mravnímu hodnocení

b) **regulativní** – řídí a usměřňuje chování člověka v různých prostředích a různých situacích

c) **poznávací** – obohacuje člověka o poznatky z oblasti morálky a tím ho vyzbrojuje pro morálně správné jednání

Naplňováním těchto funkcí se posiluje mravní úroveň každé společnosti a vytváří návaznost s právem a právním vědomím lidí.

Právo plní funkce: a) preventivně-výchovnou
b) hospodářsko-organizátorskou (regulativní)
c) **potlačovatelskou**

Právo se tedy liší od morálky svou **potlačovatelskou** funkcí – za porušení zákona následuje sankce, trest, represe.

3. vztah mezi morálkou a právem posuzujeme i z hlediska jejich **obsahu**:

- a) morálka i právo vycházejí ze stejného obsahu (co je nemorální, je i protiprávní)
- b) morálka a právo se vzájemně odlišují
- c) morálka a právo jsou v protikladu (např. umělé přerušování těhotenství je zákonem povoleno x křesťanská morálka)

Normy **křesťanské morálky** vycházejí z Bible („Desatero přikázání Božích“) a zdůrazňují především pokoru smíření a neodporování zlu.

Její požadavky vyjadřuje celá řada myšlenek, které mají trvalou platnost a jsou aktuální i dnes, např. Láska mezi lidmi, všelidské mravní hodnoty atd. Rovnost je však chápána pouze jako rovnost před Bohem. Takovéto pojetí pak vede k pasivitě.

Morálka individuální a sociální

Morálka je historickou kategorií, tzn., že mravní normy, představy a ideje se v průběhu historie vyvíjejí a mění. Některé zaostávají a na jejich místo nastupují zásady nové, které odpovídají danému novému způsobu života.

Z hlediska **individuálního** pojetí morálky však jde o to, aby lidé mravní normy uplatňovali v životě každého jednotlivce, aby mezi mravním vědomím a praktickým chováním člověka byla jednota („nepít víno a kázat vodu“).

Z hlediska **celospolečenského** pohledu (globálního) požadavky morálky naplňují **všelidské mravní hodnoty**, které vycházejí ze základního práva člověka, to je z **práva na život**.

Naplnění tohoto práva je podmíněno následujícími požadavky:

- **právo na život v míru**
- **právo na zdravé životní prostředí**
- **právo na zdraví** (zhoubné a nakažlivé nemoci)
- **právo na zabezpečení výživy** (problém hladu, podvýživy, pitné vody)

Jakékoliv působení proti těmto hodnotám je tedy z hlediska celospolečenského **vysoce nemorální**.

Etické problémy životního prostředí

Pod pojmem etika životního prostředí máme na mysli především **zdravé životní prostředí**. Člověk je ve vztahu k životnímu prostředí aktivní, působí na něj (kladně a záporně) a životní prostředí jej zas zpětně ovlivňuje.

Prostředí, které splňuje podmínky zdravého lze charakterizovat:

- **akustickou pohodou**
- **zrakovou pohodou**
- **čichovou pohodou**
- **tepelnou pohodou**
- **kulturností prostředí**
- **kvalitou mezilidských vztahů**

Z hlediska etického vnímání životního prostředí je nejdůležitějším opatřením **PREVENCE**, tj. předejít, zamezit nebo alespoň maximálně omezit negativní vlivy, které na životní prostředí působí.